

Zdenko Žeravica: *Äxte und Beile aus Dalmatien und anderen Teilen Kroatiens, Montenegro, Bosnien und Herzegowina. Prähistorische Bronzefunde 9/18.* Franz Steiner Verlag, Stuttgart 1993. 154 strani, 50 tabel.

Pred nami je 18. zvezek devetega oddelka *PBF* avtorja Zdenka Žeravice iz Sarajeva. V tem zvezku je avtor zbral in kataloško obdelal različna kovinska orodja iz eneolitika, brona- ste in delno iz železne dobe, najdena v Dalmaciji, na območju osrednje Hrvaške, v Črni gori ter v Bosni in Hercegovini. Že iz naslova je razvidno, da bomo v tem zvezku dobili podatke o sekirah, kovinskih rudarskih orodjih, glinenih kalupih itd.

Žeravica nam, kakor je v *PBF* navada, najprej prikaže kratek uvod, zgodovino raziskav in kronološko podlago, na podlagi katere časovno umešča posamezne tipe kovinskih orodij.

Naslednje poglavje je skupaj s tablamii okostje vsakega zvezka serije *PBF*. Avtor nam na 122 straneh predstavi katalog kovinskega orodja in kalupov, najdenih na tukaj predstavljenem območju. Najprej so to kaldivaste sekire, kombinirano orodje oz. sekire krampi (*Hackenäxte*), nato sledijo sekire na uho, kalupi za omenjeni tip sekir in enorezne težke sekire na uho ter sekire, ki imajo cevasti nastavek za nasaditev ročaja (*Schaftröhrenäxte*). Sledi poglavje o ploščatih sekirah, miniaturnih ploščatih sekirah, o kalupih za ploščate sekire, o pahljačastih ploščatih sekirah, o sekirah z robniki (*Randleistenbeile*), o plavutastih sekirah, o tulastih sekirah, posebej še o okrašenih tulastih sekirah, o dletih in o železnih primerkih plavutastih in tulastih sekir. Na koncu tega poglavja Žeravica na kratko predstavi nastavek za kovaški meh ali pihal (*Tondüsen*), nekaj keramičnih posod, ki so jih uporabljali prazgodovinski metalurgi, talilno pogačo (*Gußkuchen*) in sekiram podobne miniaturne obeske. Skupaj je to 779 predmetov predstavljenih v risbi ali fotografiji na 49 tablah z najdiščno karto kot dodatkom.

Poglavje o najdbah avtor začne z bakrenimi kladivastimi sekirami tipov Pločnik, Székely-Nádudvar in Čoka. Sledijo sekire krampi (*Hackenäxte*) tipa Mugeni, Jászladány, Kladari. Omenjene sekire so verjetno uporabljali kot orožje ali kot statusni simbol, za nekatere primerke pa se domneva, da so jih uporabljali za kopanje zemlje, kot krampe ali motike. Kombiniranim sekiram sledijo sekire na uho tipa Baniabic, Corbasca, za pozni eneolitik Slovenije pomemben tip Kozarac, glineni kalupi za izdelavo sekir omenjenega tipa so znani tudi z Ljubljanskega barja. Žeravica omenja kalupe za izdelavo sekir tipa Kozarac z Debelega brda v osrednji Bosni. Bakrenodobnim sekiram na uho sledijo bronastodobne sekire na uho, in sicer sekire albansko-dalmatinskega tipa, ki se pojavljajo na priobalnem pasu južnega vzhodnega Jadrana in v Bosni od srednje do pozne bronaste dobe. Njihov izvor je treba iskati na vzhodu. Sledijo poznobronasto- in železnodobne težke sekire na uho, znane tudi iz znamenitega škocijskega depoja. Pri nas so datirane v konec kulture žarnih grobišč. Kot poseben tip so omenjene tudi zgodnjebronastodobne sekire s cevastim nastavkom za nasaditev ročaja tipa Kfténov. Poleg večkrat objavljene sekire iz Liškega Osika je tukaj prvič objavljena tudi sekira z neznanimi najdiščnimi podatki iz Zemaljskega muzeja Sarajeva.

V naslednjem poglavju se avtor posveti ploščatih sekiram, in sicer najprej sekiram tipa Stollhof-Pločnik, sledijo sekire tipov Spitz, Gurnitz, Szakálhát (pri nas znana po edinstvenem primerku iz Bezgečeve jame), Split in Altheim. V Sloveniji so ploščate sekire tipa Altheim znane z več najdišč (Ljubljansko barje, Korinjski hrib), na Barju so bili ohranjeni celo kalupi za njih izdelavo. Sekiram tipa Altheim sledi soroden sekirni tip Vinča in lepo oblikovane ploščate sekire tipa Griča, ki v Sloveniji niso znane.

Izmed sekir z robniki se na območju, ki ga avtor obdeluje v tem zvezku, pojavljajo štiri tipi imenovanih sekir, in sicer tipi Neyruz, Spič, Bizovac in Emmerberg. Prvi tip sekir

se je najverjetneje pojavil že v poznem eneolitiku in se ohranjal v bronasti dobi. Nekateri primerki sekir tipa Neyruz so bakreni, drugi bronasti. Drugi trije tipi sekir z robniki so bronastodobni. Sekiram z robniki sledijo za bronasto dobo značilne plavutaste sekire.

Žarnogrobnišnim tulastim sekiram avtor posveti zelo veliko prostora, in sicer od 74. do 108. strani. Pri opisu posebje loči neornamentirane tulaste sekire (te najprej predstavi) od ornamentiranih. Opazno je tudi, da v nasprotju z eneolitiki bakrenimi sekirami bronastodobne tulaste sekire niso razdeljene po imenskih tipih, temveč je vsak posamezen tip poimenovan z navadno dolgim opisnim imenom.

Tik pred koncem 18. zvezka se Žeravica posveti nekaterim tipom železnodobnih železnih sekir, kopač itd., ki se pojavljajo v različnih tipih. Očem všečna je rekonstrukcija železne tulaste sekire iz Donje Doline, ki se je ohranila skupaj z lesenim držajem ter nastavkom za kovinski tulec.

Sledi poglavje o livarstvu, v njem so predstavljene najdbe talilne pogače, livarskega keramičnega posodja in eneolitiki glinenih nastavkov za pihalnik ali za livarski meh.

V zelo zanimivem zbiru bakrenih, bronastih in železnih sekir, dlet, kopač itd. so na koncu predstavljeni miniaturni obeski, ki ponazarjajo dvojne sekire (*Labrise*) ter v dveh primerkih tulaste sekire. Časovno so to železnodobne najdbe.

Delo, ki ga predstavljam, je nastajalo zelo dolgo časa, kar delu, ki je bilo opravljeno za takšno količino najdb, gotovo ni v prid. Prav tako je s citirano literaturo, ki je v sedanjem hitrem življenjskem ritmu nekoliko zastarela, uporabljena literatura sega do leta 1987, toda za območje in najdbe, ki jih omenjeni zvezek obravnava, še vedno temeljna. Razveseljivo je tudi, da je avtor zmožl pripraviti za objavo gradivo z območij, na katerih je do včeraj divjala vojna, in tako znanstvenemu svetu omogočil dostop do trenutno nedostopnih ali težko dostopnih najdb. In prav to je največja vrednost 18. zvezka, ki nam ga je pripravil Zdenko Žeravica iz Sarajeva, ter namen serije Prazgodovinske bronaste najdbe (*PBF*).

Anton VELUŠČEK

M. Beltrán Lloris: *Guía de la cerámica Romana.* Libros Pórtico, Zaragoza 1990.

Na knjigo sem naletela v rimskem Germaniku že pred nekaj leti in moram reči, da je zapustila v meni močan vtis. Žal smo naročeno delo prejeli šele nedavno. Kljub zamudi menim, da je predstavitev tega zanimivega in obsežnega dela najpomembnejšega španskega keramologa potrebna.

Po splošnem kratkem uvodu, v katerem avtor predstavi izhodišča za študij rimskodobne keramike, sledi izčrpen pregled pomembnejših keramoloških publikacij in njihovih doneskov, seveda z vpogledom na važen delež španskih avtorjev, ki so mnogokrat po krivici zapostavljeni, v naših krogih pa največkrat nepoznani.

Prvo poglavje je posvečeno splošnemu uvodu v študij rimske keramike. Predstavljena je proizvodnja, tipologija in ekonomika. V odstavku o kronologiji avtor obravnava različno žigovanje in pečenje keramike.

Proizvodnjo keramike je pojasnil zelo izčrpano, s posameznimi etapami pridobivanja gline in razlago različnih postopkov oblikovanja posodja. V pomoč razlago so slike iz temeljne Hofmanove knjige o sigilati. Pri žganju keramike je zelo izčrpen in se naslanja na delo Nine Cuomo di Caprio. Poglavje zaključuje z razpravo o kupcih in odjemalcih keramičnega posodja ter o namebnosti le-tega.

Drugi del knjige je namenjen tipologiji, kronologiji in razprostranjenosti rimske keramike. Začenja ga z kampansko